

Visual Criticism of Ten Works of Written Signs (Logotype) Based on Feldman's Model

Amir Farid¹ | Pantea Khodayari²

1. Corresponding Author: Ph.D. Assistant Professor, Department of Art, Faculty of Visual Arts, Islamic art University of Tabriz, Tabriz, Iran. E-mail: a.farid@tabriziau.ac.ir.
2. M.A. Student, Art Reaserch, Faculty of Visual Arts, Islamic art University of Tabriz, Tabriz, Iran. E-mail: p.khodayari@tabriziau.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	In the first place, signs are considered the organizational and individual identity of the customer and are somehow representative of people or products in order to show the whole of their collection. In this regard, visual criticism is one of the appropriate methods that focuses on the form and structure of the work of art and analyzes it. The purpose of this article is to understand the structural and conceptual works of written signs in the eyes of designers, and in order to realize it and analyze the works, Feldman's model is of interest due to its comprehensiveness. The sources are in the library method and the presentation of the research is descriptive and analytical. First, it deals with Feldman's visual criticism and provides a short description of the topic of signs, written signs. Then, ten works related to recent years, which were collected randomly, will be analyzed with Feldman's model. The results of this research show that in product design, its purpose and function are important to the designer, and the audience is considered in the design. In fact, it seems that during the product, the designer thinks about how the audience perceives the product and also seeks to create a suitable way to communicate between the audience and the desired order in order to express the components in the most explicit and appropriate way. Visually, and elements can act as representatives of a whole. In fact, the design of each sign carries concepts that cannot be ignored, and the noteworthy point I that the design of signs is closely related to the cultural and social background of the society. In this regard, the use of the shape characteristic of the Persian alphabet for the type of order has played an important role in the emergence of written signs.
Article history: Received: 27 November 2023 Revised in revised form: 16 May 2024 Accepted: 18 May 2024	
JEL:	
Keywords: Written signs graphic works visual criticism Feldman's model	

Cite this article Farid, Amir; Khodayari, Pantea. Visual Criticism of Ten Works of Written Signs (Logotype) Based on Feldman's Model, *Visual Art Studies of IRAN*, (2024), 1(2), 107-124. DOI: 10.22111/jart.2024.47312.1041

© Farid, Amir; Khodayari, Pantea.
DOI: 10.22111/jart.2024.47312.1041

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

Extended Abstract

Introduction

Most of the criticisms in the field of visual arts are based on philosophical, historical, linguistic, semiotics and similar approaches, each of which examines and analyzes the works with their own perspective and through a certain lens. In fact, the creator of the work on one hand and its critic on the other hand are facing the work and the work itself will express the thoughts and functions of the visual components in relation to each other. This is while the work itself, as the most important source, has been created based on the criteria that the knowledge of those characteristics can lead to the knowledge of the audience of that criticism for the purpose of artistic creation, in addition to the deep knowledge of the principles of the creation of the work. On the other side, the scope of visualization topics, which includes from paintings to printed works, is a vast field that makes it difficult to find a single model to analyze all of them. This difficulty, when mixed with more advanced approaches, will lead to a very ambiguous result. According to the mentioned purpose, the upcoming research will discuss ten examples of Persian written signs by using one of the appropriate models of visual analysis. The main question of the research is; What is the structure of each token when faced with the type of order? In this regard, visual criticism and the principles of criticism by Feldman's method and a brief description of the subject of signs and written signs, as well as their definitions, are presented and ten works created in recent years in this field are reviewed.

Method

The model and basis of data analysis of this article is based on Feldman's model, which is known as one of the models suitable for criticism in the field of visual arts. He enumerated a series of standards for criticism; "Art criticism is a process based on a series of prescribed standards whose implementation process is divided into four stages: description, formal analysis, interpretation and evaluation or judgment" (Feldman, 1388, 53). These four steps will be the general policy of this article, which will be explained before each step. The selection of the works is simple by random method and we try to select accessible examples that have a dynamic role in today's society and in everyday life. In fact, the best works have not been chosen in any way to guide the work of criticism in a specific direction.

Discuss

Visual criticism considers the work itself as the most important source and reason. Perhaps the background of such an attitude can be traced in the formalist. "Art form can be defined as a connection with the performance of an artistic work, which means the artistic form of a work is all the networks of links that exist between the elements of a work" (Carroll, 1394, 225). Generally, in visual criticism, the function of the work and the audience has a special place, and in fact, the form finds a functional state in this view. "Functional perception gives a productive face to the art form; In this view, form is an element that leads to the realization of the purpose of the work of art. According to the functionalists, the formal element is selected in order to fulfill the purpose of the artwork because the realization of the purpose of the work is the function of the formal options (ibid, 23). Among the applied fields of visual communication, signs and especially written signs have a special and important place. in the definition of a written sign or logotype; They have stated: "Logotype refers to signs that are designed using the full name of an institution, product, or service" (Sepehr, 1393, 92). To put it simply, remembering the logo will be accompanied by keeping the name of that product.

Result

According to Feldman's model used in this research, four stages have been defined for visual criticism. The first stage is the description of the work, in which the visual characteristics,

the purpose of the design and the destination of the work, its audience, and also the basic information of the written sign were expressed. In the second stage, which is formal analysis; The information and visual features that were mentioned in the description stage were analyzed, so that the elements and components of the work and how they are combined with each other are considered. In the third stage, which is interpretation, the works are interpreted and examined according to the information obtained in the previous two stages, and the final step, which is the judgment of the work, is formed according to the previous three stages and is the result of the examination and analysis carried out in the stages. The former, which is actually completed in the judging stage, visual criticism; In such a way that the analysis of written signs can be understood in a stepwise manner and a visual critique is obtained in the final stage. Interpretation seeks to explore and understand the hidden layers of the work in a deeper way, in this context, the relationship between the components and the visual elements that make up the work in order to create a coherent whole is examined and paid attention to. How the visual elements combined with each other lead to a single work, in the first place, there is a reference to the function of the visual elements, and then the creator of the work is pointed out. It is noteworthy that in designing a written sign, the artist has a special look at the audience and the purpose of the sign design, and according to the needs of the client and the target community, he uses visual components and elements and depicts an abstract of the mentioned items in the most efficient way. As the works were examined earlier in the review stages, it seems that the design of each sign carries concepts that are used to better understand it and create a proper connection with the audience. Because, for example, in choosing colors, the designer focuses on the psychological effects of each color on the target group and tries to create a coherent and expressive whole by using the functions of visual elements and components. On the other hand, the design of signs is closely related to the cultural and social background of the society, and for example, proverbs, ironies and stories that have been passed down to the next generations have a significant impact on the artist's face with the order (product) and will be his guide to Use cultural and social contexts to create signs. In a better expression, the cultural and social background, psychological characteristics, as well as how the audience communicates with the work, as well as the confrontation of the designer with the order (product) can be searched in the heart of each written sign.

نقد تجسمی ده اثر نشانه نوشتاری (لوگوتایپ) براساس الگوی فلدمن

امیر فرید^۱ | پانته آ خدایاری^۲

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه هنر، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: a.farid@tabriziau.ac.ir
۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: p.khodayari@tabriziau.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۵ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸ واژه‌های کلیدی: نشانه‌های نوشتاری، آثار گرافیکی، نقد تجسمی، الگوی فلدمن	نشانه‌ها در وهله نخست هویت سازمانی و فردی سفارش‌دهنده هستند و آن‌ها را می‌توان نماینده افراد یا محصولات به حساب آورد که با بیانی صریح درجهت نمایان‌ساختن کلیت مجموعه‌شان به نمایش درمی‌آیند. نقد تجسمی از شیوه‌هایی است که اثر هنری را براساس فرم و ساختار تشکیل‌دهنده آن بررسی و تحلیل می‌کند و برای تجزیه و تحلیل آثار ارتباط تصویری (گرافیک) و نشانه‌های نوشتاری (لوگوتایپ) مناسب است. دسترسی به اطلاعاتی مانند شیوه فکری هنرمند و چگونگی به‌کارگیری اجزای بصری در فرم و ساختار تشکیل‌دهنده اثر، منجر به ایجاد ارتباطی صحیح میان اثر و مخاطب می‌شود. این مقاله در پی پاسخ به چگونگی شکل‌گیری ساختار و مفهوم نشانه‌های نوشتاری است و هدف از تدوین پژوهش، شناخت ساختاری و مفهومی آثار نشانه‌های نوشتاری بوده که نزد طراحان لحاظ شده است. در راستای این هدف، الگوی فلدمن به دلیل جامعیت و تعمیم‌پذیری آن مورد توجه است. منابع به روش کتابخانه‌ای و پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی است. ابتدا به نقد تجسمی و اصول نقد به روش فلدمن پرداخته شده و شرحی کوتاه از مبحث نشانه، نشانه‌های نوشتاری و تعاریف این حوزه ارائه شده است؛ سپس ده اثر مربوط به سال‌های اخیر که به روش تصادفی گردآوری شده، با الگوی فلدمن مورد نقد و بررسی قرار گرفته‌اند. با توجه به نتایج این پژوهش، هدف از طراحی محصول و کارکرد آن نزد طراح حائز اهمیت بوده و مخاطب در طراحی نشانه مورد توجه است. در این راستا استفاده از ویژگی شکلی الفبای فارسی در نوع سفارش، توانسته نقش مهمی در پیدایش نشانه‌های نوشتاری ایفا کند.

استناد: فرید، امیر؛ خدایاری، پانته آ. (۱۴۰۳). نقد تجسمی ده اثر نشانه نوشتاری (لوگوتایپ) براساس الگوی فلدمن، مطالعات هنرهای تجسمی ایران، (۲۱)، ۱۰۷-۱۲۴.

DOI:10.22111/jart.2024.47312.1041

© فرید، امیر؛ خدایاری، پانته آ.

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

بیشتر نقدهای موجود در زمینه هنرهای تجسمی، با الگوهای فلسفی، تاریخی، زبان‌شناسی، نشانه‌شناسی و رویکردهایی از این نوع هستند که آثار را با دیدگاه خاص خود و از دریچه‌ای معین تجزیه و تحلیل می‌کنند. هر کدام از شاخه‌های نقد در به دنیایی مجزا خواهد گشود. درواقع خالق اثر از یک سو و منتقد آن از سوی دیگر در مواجهه با اثر قرار دارد و خود اثر نیز به تنهایی بیانگر افکار و کارکرد اجزای بصری در ارتباط با یکدیگر خواهد بود. این درحالی است که اثر به عنوان مهم‌ترین منبع، براساس معیارهایی به وجود آمده است که شناخت آن ویژگی‌ها می‌تواند به جز شناخت عمیق از اصول آفرینش اثر، به دلیل آفرینش هنری به شناخت مخاطبان آن نقد منجر شود. از سوی دیگر گستردگی مباحث تجسمی که از نقاشی تا اثری چاپی را شامل می‌شود، عرصه وسیعی است که یافتن مدلی واحد برای تحلیل تمام آن‌ها دشوار می‌نماید. این سختی هنگامی که با رویکردهای دورتر آمیخته شود، نتیجه‌ای بسیار مبهم را در پی خواهد داشت. متناسب با دغدغه مذکور، پژوهش پیش‌رو با به کارگیری یکی از الگوهای مناسب تحلیل بصری ده نمونه از نشانه‌های نوشتاری^۱ فارسی را مورد بحث قرار می‌دهد. پرسش اصلی پژوهش این است که ساختار تشکیل‌دهنده هر نشانه در مواجهه با نوع سفارش چگونه است. در این راستا ابتدا نقد تجسمی و اصول نقد به روش فلدمن و شرحی مختصر از مبحث نشانه و نشانه‌های نوشتاری، هم‌چنین تعاریف آن‌ها طرح شده است و ده اثر خلق‌شده در سال‌های اخیر در این حوزه مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرند.

۱-۱- روش و چهارچوب نظری پژوهش

الگو و مبنای تحلیل داده‌های این مقاله براساس الگوی فلدمن است که یکی از الگوهای مناسب نقد در زمینه هنرهای تجسمی شناخته می‌شود. فلدمن یک سری موازین را برای نقد برشمرد و معتقد است که «نقد هنر، فرایندی است مبتنی بر یک رشته موازین مقرر که فرایند اجرایی آن به چهار مرحله بخش‌بندی شده است: توصیف، تجزیه صوری، تعبیر و ارزیابی یا داوری» (فلدمن، ۱۳۷۸: ۵۳). این چهار مرحله خط‌مشی کلی این مقاله نیز خواهد بود که پیش از بیان هر مرحله توضیحی از آن بیان می‌شود. انتخاب آثار به روش تصادفی ساده^۲ بوده و سعی در گزینش نمونه‌های در دسترسی شده که به صورت پویا در جامعه امروز و در زندگی هر روزه نقش دارند. درواقع به هیچ وجه آثار برتری انتخاب نشده‌اند که کار نقد را به مسیری مشخص هدایت کنند.

۱-۲- پیشینه پژوهش

«حمیدی، افشار مهاجر، ۱۳۹۶» در مقاله‌ای با نام «نقد تجسمی»، به روش الگوی نوئل کارول به نقد تجسمی خط و نوشتارهای به کار رفته در محراب مسجد ملک زوزن پرداخته است. در این مقاله با استفاده از الگوی کارول که شامل هفت مرحله است، خطوط به کار رفته در اثر را تجزیه کرده و به نتیجه رسانده است. وجه مشترک مقاله مذکور با پژوهش حاضر در استفاده مشخص از دو الگوی تجسمی است که البته مقاله پیش‌رو الگوی دیگری را در پیش گرفته است؛ اما مشابهت‌هایی از قبیل مرحله توصیف و داوری را در خود دارد. «توماج و معروف‌نیا، ۱۳۹۹» در پژوهش خود با عنوان «تحلیل و نقد نشان دانشگاه هنر تهران بر پایه الگوی ادموند بورکه فلدمن»، به تحلیل و نقد یک نشان از مصطفی اوجی براساس اصول چهارگانه فلدمن پرداخته‌اند. مقاله مذکور از این جهت که بر مبنای الگوی فلدمن قرار دارد، همسو با پژوهش حاضر است که البته آثار دیگری نیز با تأکید بر نقش مخاطب مورد نقد قرار خواهند گرفت.

۲- اهمیت یافتن روابط فرمی در نقد تجسمی

در حوزه نقد تجسمی رویکردهای گوناگونی به کار می‌رود و هر کدام به مثابه عینکی است که پژوهشگر از پس آن، به واکاوی موضوع می‌پردازد؛ برای مثال نقد هرمنوتیک در ابتدا شاخه‌ای از فلسفه بود و در دیدگاه بزرگانی چون هایدگر و

گادامر که به تأویل و درک می‌پرداختند، تفسیر اثر جایگاه والاتری نسبت به خود اثر هنری داشت. این رویکرد به دنبال پاسخ به چگونگی آثار گذشته است و به نحوی فعالانه موقعیت زمان حال را می‌سازد. از سوی دیگر در نقد ماتریالیستی که تحت تأثیر نظریه مارکس سربرآورد، پافشاری بر مباحث سیاسی و سرمایه‌داری بوده که از این دیدگاه هنر (متون فرهنگی) شکلی ایدئولوژی یافته است و جدا از آیین خود، به سیاست تبدیل می‌شود (کشمیرشکن، ۱۳۹۶: ۸۰-۷۶).

از سوی دیگر «نقد به مفهوم کلی آن، نوعی فعالیت انسانی است که قلمروی بسیار گسترده دارد. نقد جزء لاینفک تمام فرهنگ‌های بشری است و موضوع آن شامل همه کارهایی است که توسط انسان‌ها انجام می‌شود یا همه چیزهایی که می‌سازند. برخی از مهم‌ترین موضوعاتی که نقد با آن‌ها سروکار دارد، ابزار، اعمال، قضایا و... هستند» (سیمون، ۱۳۸۴: ۲۲۹). نقد از روزگاران گذشته وجود داشته و هر پیشرفتی مدیون آن است. نقد آثار هنری نیز یکی از شاخه‌های این درخت کهن به شمار می‌رود که «الگوی غالب و مسلط هنر حدوداً تا میانه قرن نوزدهم نیز تقلید بوده است. اساس قضاوت در باب هنر منوط به تطابق با مفاهیم مطلوب طبیعت بود و هنر مدرن از آنجا که تمایل محدودی نسبت به بازنمایی داشت، تاریخ و نقد هنر توجه خود را از محاکات^۳ به سبک معطوف ساخت» (ماینر، ۱۳۸۷: ۲۵۱).

می‌توان بر نقد تجویزی، همدلانه، فمینیستی، تفسیری، فرهنگی و تحلیلی نیز اشاره کرد. نقد تحلیلی رابطه تنگاتنگی با نظریه فرمالیستی هنر دارد که وجه امتیاز آثار هنری را در ساخت آن‌ها می‌داند؛ اما در این رویکردها و در مواجهه با آثار تجسمی در بسیاری موارد چیزی که به نقد در نمی‌آید، عناصر سازنده تصویر هستند؛ اما نقد تجسمی خود اثر را به مثابه مهم‌ترین منبع و دلیل می‌داند. شاید بتوان پیشینه چنین نگرشی را در فرمالیست دنبال کرد. «فرم هنری را می‌توان به منزله پیوندی با اجرای اثر هنری تعریف کرد که مقصود از فرم هنری یک اثر، تمام شبکه‌های پیوندهایی است که میان عناصر یک اثر وجود دارد» (کارول، ۱۳۹۴: ۲۲۵). عموماً در نقدهای تجسمی، کارکرد اثر و مخاطب جایگاه ویژه‌ای دارد و در واقع فرم در این نگاه حالتی کارکردی می‌یابد. «تلقی کارکردی، وجهه‌ای مولد برای فرم هنری قائل است؛ فرم در این دیدگاه، عنصری است که به تحقق هدف اثر هنری می‌انجامد.» به عقیده کارکردگراها، عنصر فرمی به منظور تحقق هدف اثر هنری گزینش می‌شود؛ زیرا تحقق هدف اثر، کارکرد گزینه‌های فرمی به شمار می‌رود (همان: ۲۳). پی‌بردن به کارکرد اثر از یک سو و یافتن روابط عناصر میان اجزای فرمی تشکیل دهنده آن از سوی دیگر، می‌تواند نقدی تجسمی را به همراه داشته باشد. چنین نقدی در زمینه آثار گرافیکی می‌تواند به بالابردن سطح آثار تولیدی نیز بیانجامد؛ زیرا ابزار نقد و آفرینش (فهم طراح) از یک جنس است. پس از بیان اهمیت نقد تجسمی، شرحی بر دلیل انتخاب رویکرد مدنظر (الگوی فلدمن) مورد نیاز است.

الگوی فلدمن در نقد آثار به چهار مرحله تقسیم می‌شود که متناسب با آن هر اثر در این مقاله در چهار مرحله مورد نقد قرار خواهد گرفت که به ترتیب شامل: توصیف، تحلیل، تفسیر و داوری اثر است. پیش از بیان هر مرحله، توضیحی از آن خواهد آمد؛ اما پیش از ورود به بحث اصلی لازم است مطلبی بیان شود. واقعیت این است که در زمینه کارکرد فرم هنری در آثار تجسمی و به ویژه ارتباط تصویری (گرافیک)، مخاطب نقش مهم و کلیدی ایفا می‌کند؛ اما در بسیاری از الگوهای نقد، نقش مخاطب جدی به نظر نمی‌رسد و این مهم حتی در الگوی فلدمن هم تا حدودی نادیده گرفته شده است. برخی از الگوهای نقدی نیز هستند که به مخاطب اهمیت ویژه‌ای داده‌اند؛ مانند الگوی «ژلیان رز»^۴ که در آن یکی از سه وجه تفسیر را به نقش مخاطب اختصاص داده است (رز، ۱۳۹۴: ۴۶)؛ از این رو با وام‌گیری از الگوی رز (نقش مخاطب) در دل مرحله تفسیر الگوی فلدمن، می‌توان الگوی مناسب‌تری برای نقد آثار گرافیکی پیش‌رو داشت. در ادامه و پیش از پرداختن به آثار و نقد آنان، ابتدا توضیحی مختصر در رابطه با مطالعات این مقاله یعنی نشانه‌های نوشتاری خواهیم داشت و سپس به ترتیب چهار مرحله الگوی فلدمن آثار انتخابی این حوزه، نقد خواهد شد.

۳- نشانه و نشانه‌های نوشتاری

در میان رشته‌های کاربردی ارتباطات تصویری، نشان و به‌ویژه نشانه نوشتاری، جایگاه ویژه و مهمی دارد؛ زیرا نام محصول در نشان آن ذکر می‌شود و به گونه‌ای معرف محصول است. در اهمیت یک نشان شاید نقل قول پل راند، گرافیکست و کارگردان معروف آمریکایی، حرف آخر را بزند که «اگر در دادوستد ارتباطات، تصویر مقام اشاره دارد، اساس آن لوگو (نشان) است که مانند جواهری بر روی تاج نشسته است» (به نقل از هلر^۶ و وین^۷، ۱۳۹۵: ۴۷). در تعریف یک نشانه نوشتاری یا لوگوتایپ، چنین بیان کرده‌اند: «لوگوتایپ به نشانه‌هایی گفته می‌شود که طراحی آن با استفاده از نام کامل مؤسسه، کالا یا خدمات باشد» (سپهر، ۱۳۹۳: ۹۲). به بیان ساده‌تر به‌یادماندن نشان، همراه با حفظ نام آن محصول خواهد بود. یک نشانه نوشتاری می‌تواند هویت سازمانی و شناسنامه شکیلی یک شرکت یا یک جریان باشد؛ چون در وهله نخست، یک نشان «باید به یادماندنی باشد» (نیوآرک، ۱۳۹۴: ۱۴۴). داشتن یک نشان نوشتاری خوب و بدون ایراد، که البته دارای جزئیات درست طراحی نیز باشد، حتی برای شرکت‌های بزرگ دنیا از حساسیت زیادی برخوردار بوده است (اوامی^۸، ۲۰۱۲: ۱۲). همچنین نشانه نوشتاری را «از یک تا هفت واژه جایز دانسته‌اند و تا جایی که به‌صورت یک جمله طولانی نشان داده نشود، می‌توان آن را مفید دانست تا راهنمای مناسبی برای یک فرد یا سازمان باشد» (چارثی، ۱۳۹۲: ۴۷).

نشانه‌های نوشتاری را می‌توان همان نام تجاری^۹ نیز دانست که در تشریح آن چنین آمده‌است: نماد یا نشانه، «واژه یا عبارتی است که یک کالا، خدمات یا سازمان را از رقبای خود بازمی‌شناسد و متمایز می‌کند» (امبروز و هریس، ۱۳۹۰: ۴۵). «هر نوع از خط‌نگاری در نشانه مانند آرمی است که به طرح، شخصیت و لحنی گویا می‌دهد. این موضوع به‌ویژه در نشانه‌ای که با خط‌نگاری طراحی شده، صدق می‌کند و ربطی به این که حروف از نوع آماده یا دستکاری‌شده از یک فونت موجود یا از طرحی ترسیمی و خط‌خطی باشند، ندارد» (کراورز، ۱۳۹۶: ۱۳۰). از تعریف واژه نشانه نوشتاری، می‌توان به یک پیوند مفهومی یکسان رسید. نشانه‌های نوشتاری به گونه‌های کوچک‌تری تقسیم‌پذیرند: «آرم‌های نوشتاری به دو گونه‌اند: یا نام مؤسسه را نمایش می‌دهند یا از حروف و ارقام استفاده می‌کنند. استفاده از حروف، قابل‌انعطاف‌تر است و به‌راحتی با زمینه‌های فرهنگی گوناگون تطبیق پیدا می‌کند؛ ولی از طرفی تأثیرگذاری آن به‌عنوان یک علامت خاص، بستگی به قابلیت به‌یادسپردن آن دارد» (پهلوان، ۱۳۸۵: ۳۴). از دیگر زیرمجموعه‌های نشانه‌های نوشتاری نیز حرف‌نشانه‌هاست که کاربردهای فراوانی دارد.

تا به حال راه‌کارهایی برای آفرینش یک نشانه‌نوشتار فارسی تدوین شده است؛ اما هر اثر متناسب با قالب ریختی حروف و نوع سفارش، راهکار جداگانه‌ای را طی می‌کند؛ البته می‌توان تشابهاتی نیز میان آنان یافت (فرید، ۱۴۰۱: ۱۶-۲۸). حال متناسب با این گستردگی ریختی، سعی شده است از آثاری برای تحلیل استفاده شود که تا حدودی نماینده نگاه‌های رایج در این زمینه باشند. برای دستیابی به نتیجه مطلوب، ده اثر از نشانه‌های نوشتاری فارسی که در حوزه گرافیک معاصر تولیدشده، انتخاب شده است. این ده نمونه هر کدام به‌صورت مجزا بر مبنای چهار مرحله توصیف، تحلیل، تفسیر و داوری در جدول‌های جداگانه مورد قضاوت قرار خواهند گرفت.

۴- توصیف اثر

در اکثر مدل‌های نقد، توصیف نخستین مرحله نقد است. در الگوی فلدمن نیز توصیف، نخستین مرحله نقد را به خود اختصاص می‌دهد و آن عبارت است از، «فرایند صورت‌برداری یا ضبط تمامی عناصر مشهود در اثر هنری» (فلدمن، ۱۳۷۸: ۵۳۳). نکات مطرح‌شده در مرحله توصیف، در مراحل دیگر مانند تفسیر و تحلیل نیز مورد استناد قرار خواهند گرفت.

جدول ۱- مرحله توصیف

شماره	تصویر نشانه	توصیف نشانه
۱		اثر معرفی شده یک نشانه تلفیقی است که برای یک استودیو عکاسی طراحی شده است. این نشانه با هدف شناساندن هویت استودیو هنری «نگاه» به نحوی که در ذهن مخاطب ماندگار باشد، به صورت افقی در قالب یک مستطیل طراحی شده است. ایده آن بر مبنای تک رنگ بوده و حجم زیاد سیاهی در قسمت پایین نوشتار، نگاه را به خط کرسی متوجه می کند. در ساختار تشکیل آن از خطوط تخت و اریب برای طراحی استفاده شده و در گوشه پایین نشانه فرم های منحنی دیده می شود که با نقطه ای در «نگاه» مشابهت فرمی ایجاد کرده است. حروف نیز از قسمت پایین در یک راستا قرار گرفته اند. عنوان نشانه با یک قلم آماده انگلیسی در قسمت پایین آن تایپ شده و با نرم افزارهای گرافیکی تصویر شده است. این نشانه ترکیبی از المان تصویری چشم با کلمه نگاه است که به صورت همزمان هردو المان قابل مشاهده اند.
	طراح: عباس مختاری منبع تصویر: صفحه شخصی اینستاگرام هنرمند	
۲		این نشانه ترکیبی از نقش و نوشتار است که با غلبه طیف رنگ آبی انجام گرفته است. در طراحی این نشانه که برای مجتمع تفریحی است، از شیوه ای خلاصه و برای بیان فرمی نوشتار از شکل های ابر و آب بهره گرفته شده است. شباهت حروفی مانند «ن» و «الف» به ابر و آب، به کمک منحنی در خطوط ترسیمی است. ترسیم نهایی با نرم افزار بوده، اما آزادی و راحتی کار دست در این نشانه مورد توجه است. فواصل باز بین اجزای حروف، سفیدی (فضای منفی) رنگ های نشانه را به چشم می آورد.
	طراح: سعید شاهی منبع تصویر: LALOGO.COM تاریخ بازدید: ۱۴۰۰	
۳		نشانه سیب برای یک مکتب خصوصی طراحی شده است که مخاطب های آن دانش آموزان هستند. رنگ مشکی، رنگ غالب آن نشانه است که با یک پس زمینه سفید تصویر شده است. عنصر برگ انتهای نوشته آن مشاهده می شود که می تواند نشانه مستقیمی به سیب باشد. نوشته کلمه سیب همراه گزینه ای شکلی است که حروف «س»، «ب» را هم شکل کرده و پرهیز از دندانه دار نوشتن حرف «سین» موجب چنین قرینه ای شده است.
	طراح: الهه خراسانی منبع تصویر: www.logodesign.ir تاریخ بازدید: ۱۴۰۰	
۴		نشانه نوشتاری دلارام برای یک کارخانه تولید زنبور طراحی شده و مخاطب آن عام می باشد. رنگ نشانه برگرفته از رنگ عسل است و استفاده مستقیم طراح از شکل زنبور به عنوان بخشی از فرایند تولید، پیام مستقیمی است که به نشانه ای تلفیقی انجامیده است. حضور راست خطها در طراحی نوشتار و قوس و نرمی در طراحی زنبور از ویژگی های ویژه این طراحی به شمار می رود.
	طراح: گروه تبلیغاتی هوپیس منبع تصویر: www.Hubis.ir تاریخ بازدید: ۱۴۰۰	

این نشانه برای مجله کودک طراحی شده و لوگویی تلفیقی است. عنوان اثر، «چهل کلاغ» بوده و با هدف معرفی و فروش محصول و بخشیدن جلوه زیبایی به مجله و جلب توجه مخاطب طراحی شده است (چهل کلاغ در فرهنگ عامه نمادی از خبرپراکنی است). نشانه به صورت مستطیل افقی به رنگ مشکی در زمینه زرد طراحی شده و متشکل از دو بخش نوشتار و تصویر بوده که قسمت نوشتاری آن به صورت دستی، متناسب با روحیات کودک طراحی شده و طراح از فونت آماده اجتناب کرده است. در بخش تصویری آن نیز تصویر شخصیت کلاغ مشاهده می شود. شکل کلاغ در حرف «ه» دیده می شود و هردو المان قابل مشاهده هستند. این نشانه با استفاده از نرم افزارهای گرافیکی و تکنیک های ساده طراحی اجرا شده است. میانه این نشانه ایهامی از دو چشم کلاغ و «ه» دو چشم، نقطه توجه نشانه به شمار می رود.	طراح: مانده اسماعیلی منبع تصویر: صفحه شخصی اینستاگرام هنرمند	۵
این نشانه که برای یک مؤسسه روان شناسی طراحی شده، براساس خط شکسته است و بسیار به این خط وفادار است. پیوسته نویسی که از ویژگی های این خط است، موجب تداعی ضرب آهنگ در میانه حروف این نشانه شده و قوس و رانش نرم در تمام اجزای آن رعایت شده است. نوشتار با رنگ سفید در زمینه آبی تصویر شده که ایجاد چنین اختلافی میان رنگ پس زمینه و نشانه به نوعی وضوح بیشتری به نشانه بخشیده است.	طراح: صداقت جباری منبع تصویر: www.Darabi.net بازدید ۱۴۰۰	۶
نشانه نوشتاری کلاغ پر یک نشانه تلفیقی است که برای یک فروشگاه اسباب بازی طراحی شده است. این نشانه با هدف معرفی فروشگاه و محصولات، تشویق مشتری به خرید اسباب بازی و با اشاره به فعالیت های مربوط طراحی شده و طراح سعی در جذابیت بیشتر آن و ماندگاری در ذهن کودک داشته است. این نشانه به صورت افقی در قالب یک مستطیل به تصویر درآمده و با رنگ سیاه در پس زمینه سفید قرار گرفته است. عناصری که در این اثر قابل مشاهده است، تصویر کلاغ و نوشته کلاغ پر است که به صورت تلفیقی به کار رفته و طراح در این اثر به جای استفاده از فونت های آماده، قسمت نوشتاری آن را با طراحی دستی لوگوتایپ و با استفاده از نرم افزارهای گرافیکی طراحی کرده و واژه را به صورت فرم کلاغ و در تلفیق با پرند به گونه ای که هردو المان به صورت همزمان قابل مشاهده باشد، طراحی کرده است.	طراح: مسعود احمدی منبع تصویر: صفحه شخصی اینستاگرام هنرمند	۷

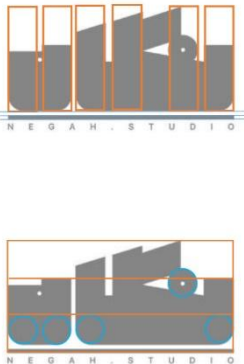
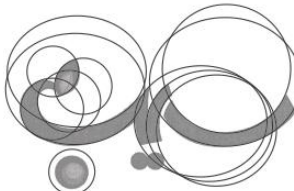
این اثر نشانه طراحی شده برای مجتمع تفریحی پازل است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، عنوان این اثر «پازل» است که طراح با استفاده از المان مربوط و نوشتار، این نشانه را طراحی کرده است. هدف از طراحی نشانه پازل، معرفی بیشتر این مکان و ایجاد جذابیت بیشتر برای مخاطب است؛ به گونه‌ای که با خصوصیات این مکان همخوانی داشته باشد. فرم کلی این اثر به صورت شش ضلعی یا مکعب مربع است و با رنگ مشکی در زمینه زرد طراحی شده است. کنتراست تیرگی و روشنی اثر و استفاده از رنگ زرد در زمینه، جذابیت این اثر را در چشم مخاطب دوچندان کرده است. در این نشانه کلمه پازل به صورت المان بازی یا پازل درآمده و میان واژه و خود پازل ارتباط نزدیکی برقرار ساخته، یعنی ساختار خود نوشته نیز ساختار سه بُعدی دارد. کلمه پازل به صورت دستی و خطی در نرم‌افزار طراحی شده و طراح از فونت‌های آماده برای تایپ بهره‌ای نبرده است.		۸
نشانه هویدا برای یک آتلیه عکاسی و فیلم‌برداری با هدف شناساندن بیشتر استودیو و فعالیت‌های آن طراحی شده است. در توصیف این اثر باید گفت به طور کلی از یک شکل مستطیل افقی تشکیل شده که با انحنا و حالت نرم گوشه‌ها به صورت بیضی درآمده است. در عین حال کلیت آن، نشانه‌ای است از حرف «ه»، که حرف نخستین واژه هویدا است. این نشانه به صورت تک رنگ سیاه در پس زمینه سفید قرار گرفته و کنتراست تیرگی و روشنی در آن قابل مشاهده است. هم‌چنین با المان دوربین فیلم‌برداری نیز (به صورت فضای مثبت و منفی) تلفیق شده است. عنوان استودیو در قسمت پایین نشانه با استفاده از فونت‌های آماده تایپ و با نرم‌افزارهای گرافیکی به گونه‌ای که در این اثر به صورت همزمان در یک نگاه نوشتار و تصویر برای مخاطب قابل مشاهده باشد، به اجرا درآمده است.		۹
این نشانه برای نگارخانه چکاوک است که طراح تنها از واژه چکاوک استفاده کرده و نتیجه آن تلفیقی از نوشتار و تصویر پرنده است. نوشتار این نشانه به صورت خط شکسته نستعلیق است که برشی در انتهای حرف «ک» ایجاد شده است. هم‌چنین نقطه‌های حرف «چ» حذف شده‌اند؛ ولی وجود سر پرنده به خوانش واژه کمک می‌کند و بدین ترتیب در خوانش مشکلی ایجاد نخواهد شد.		۱۰
	طراح: امیر فرید منبع تصویر: صفحه شخصی اینستاگرام هنرمند	

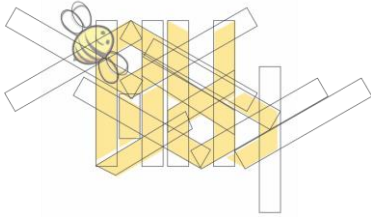
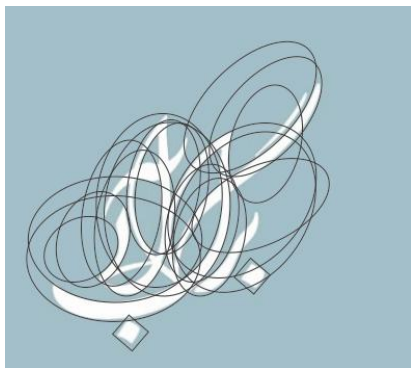
(منبع: نگارندگان)

۵- تحلیل اثر

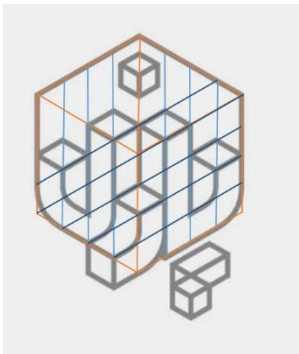
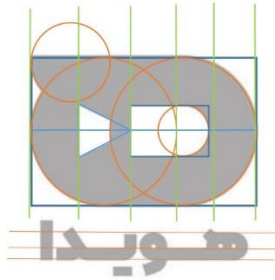
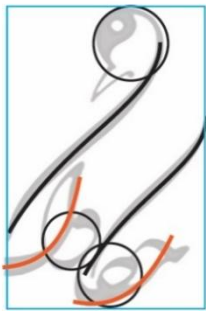
بخش دوم الگوی فلدمن، تجزیه و تحلیل اثر است که در این مرحله به تحلیل صوری و فرمی اثر پرداخته می‌شود. تجزیه صوری اثر یعنی «کشف روابط میان عناصر و اشیایی که بیان شد» (فلدمن، ۱۳۷۸: ۵۳۶). در این مرحله ساختار و ترکیب بندی کلی اثر مورد کنکاش قرار می‌گیرد که هر اثری در چه قالبی و با توجه به چه مقیاسی در نسبت با اجزای تشکیل دهنده اش قرار دارد. «فرم هنری را می‌توان به منزله پیوند و ارتباط میان اجرای اثر هنری تعریف کرد و مقصود از فرم هنری یک اثر، تمام شبکه‌های پیوندهایی است که میان عناصر یک اثر وجود دارند» (کارول، ۱۳۹۴: ۲۲۵).

جدول ۲- مرحله تجزیه صوری

شماره	تحلیل صوری نشانه	تحلیل نشانه
۱		نشانه نگاه، از دو بخش تصویر و نوشتار تشکیل شده که در حالت کلی به شکل مستطیل است و نشانه به سه قسمت افقی تقسیم و از خطوط عمودی و اُریب برای دیگر تقسیم‌بندی‌ها استفاده شده است. سنگینی در دو سوم پایینی این نشانه بیشتر حس می‌شود و فواصل به طور یکسان رعایت شده‌اند. طراح با نقطه واژه و انحنای حروف ایجاد هماهنگی کرده و از فضای منفی واژه برای نشان دادن عنصر چشم بهره گرفته تا چشم مخاطب این استودیو را که عامه مردم است، در نقطه کلمه نگاه متمرکز سازد. پیروی از ساختار راست خط به همراه قوس نرمی در تغییر زاویه‌ها ساختار اصلی تشکیل دهنده این نشانه به شمار می‌رود.
۲		در این نشانه بیشتر از خط‌های منحنی و دایره استفاده شده که در چارچوب حرکت‌های گرد نشسته است. رعایت ترسیم در اشکال گرد باعث چرخش چشم در کل شده است که این رعایت از ترسیم حرکت‌های چرخشی در تمام اجزای این نشانه به جز نقطه‌ها دیده می‌شود؛ حتی حرکت افقی موج در پایین این نشانه نیز در قوس بزرگی جای می‌گیرد.
۳		رانش قوس‌دار حروف که از کلیت گردش دایره‌وار پیروی می‌کند، موجب ایجاد انحنا در اضلاع حروف «س» و «ب» به منظور تکمیل گردش چشم مخاطب و نیز ایجاد برآمدگی‌ها و قرار گرفتن عنصر برگ در گوشه سیب به صورت مورب موجب تکمیل گردش چشم شده است. همچنین نقطه‌ها عینیت قالبی هستند که اجزای دیگر این نشانه از آن پیروی می‌کنند.

ساختار خطی شش ضلعی هم در نمایش حروف و هم در نمایش کندوهای شش ضلعی موجب بهتر رساندن محتویات محصول شده است. رعایت این ضرب آهنگ در کل نوشتار و دو سوراخ شش ضلعی که حاصل از دو قابلیت نوشتار «لا» و «م» است، موجب ضرب آهنگ متنوعی شده است. در این میان تصویر زنبور از نظر شکلی همراه نوشتار نیست، اما انتخاب رنگ یکسان در نوشتار و تصویر، این پیوند را برقرار کرده است.		۴
نشانه چهل کلاغ در قالب یک مستطیل قرار گرفته که واژه چهل در یک دوم مستطیل قرار دارد و واژه کلاغ یک چهارم قسمت بالای مستطیل را در بر می گیرد که در دو سوم وسط نشانه قرار گرفته است. رعایت ترسیم دست آزاد در تمام اجزای این نشانه، موجب همراهی و وحدت شکلی شده است. این رعایت هم شکلی در ترسیم حتی در نقطه ها نیز دیده می شود. قسمت بالای نشانه حجم بیشتری از عناصر را به خود اختصاص داده و موجب سنگینی در آن قسمت شده است.		۵
گردش دورانی چشم در این اثر قابل توجه است؛ از بلندی «گ» و «الف» که به حالت برگ درآمده و در گوشه های واژه برگ و خود برگ نیز برآمدگی ظریفی ایجاد شده است. از طرفی ضخامت متغیر در حروف، گردش چشم را تکمیل می کند. مجموعه این اتفاقات سبب شده جزئیات تصویر ابتدا حرکتی از چپ به راست را رقم بزنند که فضای سمت چپ در بالای این نشانه خالی از این گردش هاست.		۶
نشانه کلاغ پر، متشکل از دو بخش تصویر و نوشتار است که تلفیقی از خود واژه با تصویر پرنده است. این نشانه داخل یک مستطیل افقی قرار گرفته و تصویر کلاغ حدوداً در یک سوم نشانه جای گرفته است که بخشی از نشانه را به خود اختصاص می دهد. این اثر با وجود این که از کنتراست بالایی برخوردار است، به صورت تک رنگ سیاه در زمینه سفید طراحی شده و از فرم های نرم و منحنی و ارزش های خطی برخوردار است. طراح با استفاده از این فرم های نرم، حالت بدن کلاغ و بال ها و پره های پرنده را نشان داده است که هر دو شاخصه در این اثر مشاهده می شود.	 	۷

۸		این نشانه نیز مانند موارد پیش، متشکل از دو بخش نوشتار و تصویر است؛ با این تفاوت که به صورت غیرمستقیم به خود تصویر اشاره شده است، درحالی که مخاطب با دیدن اثر، تجسمی پازل گونه دارد. اثر از یک مکعب مربع تشکیل شده و واژه داخل فضای مکعب قرار گرفته، به گونه ای که نوشته ها همانند پازل کنار هم چیده شده باشند. طراح در این اثر با استفاده از خطوط عمودی و افقی با ضخامت یکسان، به صورت تیز و منحنی این نشانه را طراحی کرده و حالت سه بُعدی به اثر داده است. همچنین با ایجاد هماهنگی بین نقطه های واژه و ساختار لوگو با موضوع، ارتباط برقرار کرده است. مخاطب این مجتمع تفریحی که کودکان و نوجوانان هستند، در اولین نگاه یاد بازی روبیکا می افتند یا حس محیط بازی را دریافت می کنند.
۹		نشانه هویدا جزو نشانه های تصویری نوشتاری است که یک قسمت نوشتار آن، با تکنیک مونوگرام کلمات هویدا کار شده و قسمت تصویری آن با وجود این که تکمیل کننده بخش نوشتار حرف «ه» است، (یعنی فضای خالی حرف «ه» را نشان می دهد)، نمایانگر تصویر یک دوربین فیلم برداری نیز است. در این اثر یک شکل مستطیل با دو دایره هم اندازه در داخل یک مستطیل حضور دارد و یک دوربین فیلم برداری به صورت نشانه تصویری در قسمت مرکزی نشانه طراحی شده است. مخاطب این استودیوی عکاسی، عامه مردم است. ارتباط اجزای لوگو با یکدیگر و با فونت نوشته، مورد توجه مخاطب قرار می گیرد.
۱۰		این نشانه بسیار وام دار خط شکسته نستعلیق است که با یک برش حرف انتهای حرف «ک» قطع شده است. چارچوب کلی این نشانه، مستطیل عمودی است و حجم عناصر بصری در قسمت پایین این محدوده جای گرفته و حروف ریزاندام در کنار حرکت هایی با ضخامت قوی کنار یکدیگر استفاده شده است. دو حرکت مایل، حجم سیاهی پایین را به قسمت خالی بالا منتقل می سازد. حالت های گرد در سر پرنده در بالای نشانه و گردش حروفی مانند «ک» و «واو»، دو سمت بالا و پایین نشانه را نسبت به هم مرتبط ساخته و حرکت های قوس دار در قسمت پایین، اجزای کوچک تر این نشان را در پیوند با یکدیگر نمایان می کند.

۶- مرحله تفسیر

تعبیر یا تفسیر اثر، مرحله‌ای است که طی آن نکته‌های پنهانی که در تحلیل بصری نادیده گرفته شده، شناخته می‌شود و درواقع مرحله‌ای برای پی‌بردن به لایه‌های نمادی و پنهان اثر است. در بیانی دیگر «تفسیر و تحلیل، فرایندی است در جهت پی‌بردن ناقد به مفهوم کلی اثر هنری براساس توصیف و تجزیه‌ای که از آن به عمل آورده است. نقد هنر قرار نیست جانشینی تمام‌عیار برای تجربه زیباشناختی باشد. کاربرد زبان در تعبیر نقدگری، بررسی‌کردن ویژگی‌های صوری و احساسی اثر هنری به اعتبار تأثیری است که در حواس و تعقل ناقد گذارده است» (فلدمن، ۱۳۷۸: ۵۴۱). در تفسیر اثر گرافیکی و به‌ویژه نشانه‌های نوشتاری، محصول، سفارش و مخاطب جایگاه ویژه‌ای در کشف رابطه عناصر به کار رفته در یک نشانه دارند. الگوی فلدمن برخلاف الگوهای دیگر بخش ویژه‌ای را بر این مهم اختصاص نداده است؛ اما جایگاه آن را در این مرحله مشخص دارد.

در زمینه اهمیت تفسیر، کارول^{۱۱} چنین بیان می‌دارد، «هدف از تفسیر، کاوش در معنای اثر است. به‌ویژه از این نظر که معنای اثر هنری چگونه کل اثر یا اجزای برجسته آن را به شیوه‌ای قابل انتقال گرد هم آورده است. تفسیر به دلالت صریح نمادهای معناشناختی، شمایل‌شناسی یا تصویری در اثر تمرکز دارد و می‌کوشد تا نشان دهد نمادهای موجود در اثر در معنی حقیقی‌اش یا با واسطه تداعی‌های معین و ثابت به چه دلالت دارند» (کارول، ۱۳۹۳: ۱۲۴-۱۲۲). ترتیب شمارگان این بخش برابر با دو بخش پیشین بوده و بدین ترتیب از آوردن دوباره تصاویر خودداری شده است.

جدول ۳- مرحله تفسیر

شماره	تفسیر اثر
۱	همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، نشانه «نگاه» یک نشانه تصویری نوشتاری است و طراح این اثر از دو رنگ سیاه و سفید استفاده کرده است که حس چشم را به مخاطب القا کند. می‌توان گفت هدف از انتخاب المان چشم در این اثر این بود که طراح به وسیله ارتباط مشترکی که چشم و دوربین با هم دارند، مخاطب را متوجه استودیوی عکاسی نگاه کند؛ زیرا چشم انسان هنگام ثبت تصاویر مانند یک دوربین عکاسی عمل می‌کند؛ بنابراین هدف طراح سعی در جلب توجه و القای حس دوربین عکاسی به مخاطب بوده است. طراح موفق شده با استفاده از المان چشم، هدف خود را بیان کند و بدین ترتیب ارتباط نوشته با تصویر در این اثر به‌طور روشنی قابل مشاهده است.
۲	در این نشانه از ساختار موج و گردی استفاده شده است. این انتخاب می‌تواند در جهت تداعی آرامشی طراحی شده باشد که نیاز است مخاطب آن را احساس کند و بدین وسیله اعتماد در آن ایجاد شود. هم‌چنین انتخاب رنگ آبی به‌عنوان یک رنگ آرامش‌بخش شناخته شده است و اغلب به‌عنوان نماد صداقت، اعتماد، وفاداری و ویژگی‌هایی از این قبیل در نظر گرفته می‌شود و این نشانه که برای مجتمع تفریحی است، می‌تواند دلیل این انتخاب باشد. بهره‌گیری از نمادهای ابر و موج تفسیری بر سرزندگی و شادابی محیطی است که این نشانه در پی رساندن هویت آن است.
۳	نشانه سیب برای یک مکتب خصوصی طراحی شده است که مخاطبان آن دانش‌آموزان هستند. از این زاویه انتخاب عنوان می‌تواند همراه محصول باشد، اما رنگ مشکی که در آن استفاده شده، تضادی را پدید می‌آورد. انتخاب حروف قوس‌دار و منحنی که تداعی‌کننده آرامش و سرزندگی است، می‌تواند انتخاب مناسبی برای این نشان باشد؛ چون مخاطب اصل این نشانه، دانش‌آموزان بوده و کارکرد آن برای آنان و قشر جوان جامعه است. هم‌چنین این سبک نوشتار، تداعی‌کننده استفاده از پهنای قلم‌نی در خطوط افقی کوفی و دوآر نسخ است که با نوشتار مکتبخانه‌ای هماهنگ است.
۴	نشانه نوشتاری «دلارام» برای یک کارخانه تولید عسل طراحی شده و مخاطب آن عامه مردم است. انتخاب مستقیم از نوع محصول بر جلب توجه تأثیرگذار بوده و انتخاب رنگ زرد طلایی با محصول در ارتباط است. نزدیکی شکل نوشتار با خط کوفی بنایی به جهت مخاطب ایرانی، هم‌ذات‌پنداری فرهنگی را با خود به همراه دارد. استفاده از عنصر زنبور بر کندوهای شش ضلعی تعبیری از چشیدن شهد گل (که اینجا عنوان محصول است) دارد.

۵	طراح نشانه چهل کلاغ، زمینه اثر را زرد انتخاب کرده است. دلیل این انتخاب جذابیت رنگ زرد در دیدگاه کودکان است که با دیدن این رنگ حسی از نشاط و هیجان را دریافت می‌کنند و ترسیم کودکان کلاغ به دلیل شباهت به دنیای کودک از لحاظ هوش و جنبه‌جوش به صورت هوشمندانه انتخاب شده است؛ بنابراین طراح سعی داشته با انتخاب صحیح رنگ و نحوه ترکیب عناصر و ارتباط نشانه با موضوع، همراهی خویش با مخاطب را نشان دهد و این گونه با مخاطب خود ارتباط برقرار کند. چشم‌های کلاغ در فضای منفی واژه «ه» طراحی شده و درست در وسط شکل قرار گرفته و نگاه مخاطب این مجله را که کودکان رده سنی ۷ تا ۱۲ سال است، در مرکز نشانه متمرکز می‌کند.
۶	در این لوگو که برای یک موسسه روان‌شناسی طراحی شده، رنگ فیروزه‌ای به کار رفته است که جزو رنگ‌های سرد طبقه‌بندی می‌شود. تداعی‌کننده آرامش و آسایش خاطر بوده، توازن و بالندگی رنگ سبز و انرژی تعالی بخش رنگ زرد را در خود دارد. این رنگ در زمان خستگی و فشار روانی به روح و جان، انرژی دوباره می‌دهد که متناسب عملکرد این مؤسسه است. نرمی و روانی این خط نیز در راستای آرامشی است که قرار است این فضا به مراجعان بدهد؛ اما بار فرهنگی این نشانه عموماً در جهت مصارف دیگری بوده است و انتخاب این خط برای این مؤسسه کمی پرسش‌برانگیز به نظر می‌رسد.
۷	یک بخش نشانه کلاغ‌پر نیز تصویر است که طراح براساس عنوان فروشگاه واژه موردنظر را با این تصویر تلفیق کرده است. در طراحی شخصیت کلاغ با استفاده از خطوط نرم و فرم‌های منحنی و ارزش‌های خطی، نظر مخاطب را جلب می‌کند و کودک در اولین نگاه با چشم‌های کارکتر ارتباط برقرار می‌کند. زمینه روشن اثر تمرکز را روی خود اثر بیشتر می‌کند. هدف طراح از انتخاب المان کلاغ این است که کلاغ نماد باهوشی است که از ویژگی‌های کودکان است؛ پس می‌توان گفت طراح توانسته این حس را به مخاطب القا کند و این اثر تأثیرگذار باشد.
۸	طراح نشانه، زمینه اثر را با رنگ زرد طراحی کرده است که می‌توان گفت این انتخاب با توجه به مخاطب این نشانه بوده و اشاره به سرگرمی، بازی و تفریح دارد (یا در اصطلاح جنبه فان دارد) و حس هیجان و نشاط را به مخاطب انتقال می‌دهد. با انتخاب فرم صحیح نوشتار و به کارگیری خطوط در حالت‌های مختلف عمودی و اریب و ایجاد حالت سه‌بعدی، تداعی‌کننده محیط بازی و تفریح برای کودکان است و ارتباط واژه پازل با ساختار نشانه کاملاً قابل مشاهده است و طراح توانسته با حفظ این ارتباط هدف خود را به خوبی بیان کند.
۹	طراح این اثر نشانه را به صورت تک‌رنگ به کار برده است که در این صورت به دلیل کنتراست بالای نشانه، المان اصلی این نشانه که تصویر است، بهتر قابل مشاهده است و مخاطب را پیش به سوی هدف طراح که شناساندن بیشتر آتلیه هویدا است، سوق می‌دهد و با هویت آتلیه و هدف‌های مربوط آشنا می‌کند. در این نشانه ارتباط فونت نوشته هویدا و خود لوگو به طور کامل مشاهده می‌شود و می‌توان گفت عملکرد طراح موفق بوده است.
۱۰	بهره‌گیری از خط شکسته در جهت ایجاد فضایی فرهنگی و نگارخانه، مناسبی است که حذف برخی از اجزای خوانشی در این نشانه حرکتی متفاوت و امروزی را تداعی می‌کند. ایجاد سر پرنده از استمرار سرکش حرف «ک» برخورد مستقیمی برای انتقال مفهوم است. مخاطب این نشانه نیز به دلیل پیش‌فرضی که از این گروه در ذهن شکل می‌گیرد (گروهی فرهنگی) می‌تواند دریافتی از فعالیت‌های آن مؤسسه داشته باشد.

(منبع: نگارندگان)

۷- مرحله داوری

چهارمین مرحله در الگوی فلدمن، داوری است که در آن برآیند سه مرحله پیشین مورد نقد قرار می‌گیرد. «داوری هر اثر دلالت می‌کند بر این که در سلسله‌مراتب آثاری مشابه، مرتبه‌ای برای آن قائل شویم» (فلدمن، ۱۳۷۸: ۵۴۷). مرحله داوری در آثار گرافیکی به دنبال ارزش‌گذاری هر اثر نسبت به دیگری نیست؛ بلکه در پی سنجش خود اثر و تأثیرگذاری بر مخاطب و سفارش است؛ از این رو در این مرحله نیز هر اثر که با شماره مشخص شده است، در نسبتش با مراحل پیشین سنجیده شده و نکته مثبت و منفی آن ذکر خواهد شد.

جدول ۴- مرحله داورى

۱۲۲

دوفصلنامه علمی-تخصصی مطالعات هنرهای تجسمی ایران، دوره ۱، شماره ۲

شماره	داوری اثر
۱	استفاده از ایده سیاه و سفید و تکنیک‌های ساده طراحی در این نشانه موجب برقراری ارتباط صریح با آن شده است. عدم انتخاب گستر رنگی، پرشوری نشان را گرفته است؛ اما حجم زیاد سیاهی موجب ایجاد توجه می‌شود. انتخاب صحیح عناصر و ارتباط آن با نوشته باعث ماندگاری در ذهن مخاطب شده و در عین حال نوشته خوانایی خود را نیز حفظ کرده است. هم‌شکلی ساختار در اجزای حروف این نشانه به یک‌دست شدن این نشانه منجر شده است.
۲	نشانه هفت آسمان برای مجتمع تفریحی طراحی شده که فرم کلی و ساختار اصلی آن به صورت منحنی است. عنصر بصری ابر و رنگ آبی که در تفسیر نیز به آرامش بخشی آن اشاره شد، نسبت به مجتمعی که برای استفاده عام است، مناسب به نظر می‌رسد. فواصل و فضای منفی در این نشانه به فضای مثبت غلبه یافته است و در حالی که موجب مشابهت شکلی می‌شود، اما سبب عدم انسجام در آن نیز شده است. هم‌چنین نقطه‌ها از نظر ساختاری به دلیل پیروی نکردن از گردی، با دیگر اجزای تشکیل دهنده این نشانه همراهی مناسبی ندارند.
۳	ساختار مناسب به جهت موضوعی و همراهی شکلی در تمام قسمت‌های این نشانه، دو عامل موفق آن بوده که طراح از عهده آن برآمده است. نکته مبهم این نشانه، رنگ مشکی مورد استفاده در آن است.
۴	در نوشتار دلارام، به نکته مثبتی می‌توان اشاره کرد؛ فواصل بین حروف کم‌رنگی که مورد استفاده قرار گرفته و حروفی که به شکل شش ضلعی کندو طراحی شده، برای مخاطب آن که افراد عام هستند، مناسب به نظر می‌رسد. در ضمن استفاده از عنصر زنبور که بر کندوها نشسته، توانسته در تداعی تازگی و طبیعی بودن محصول نقش مفیدی ایفا کند.
۵	حفظ وحدت شکلی در تمام ساختار این نشانه (بیانی کودکانه و راحت داشتن) از نکات مثبت آن به شمار می‌رود. از دیگر نکته‌های قابل ذکر نشان چهل کلاغ، می‌توان به استفاده از رنگ گرم اشاره کرد که حس پویایی و انرژی را به کودک منتقل می‌کند و این نشانه از لحاظ بصری برای کودک دارای جذابیت است. نداشتن تعادل در فضای پر و خالی در این نشانه نیز از نکات منفی آن به شمار می‌رود.
۶	در لوگوی برگ، رنگ آبی را می‌توان رنگی مناسب مؤسسه دانست. همین‌طور نرمش ساختار حروف نیز در تداعی چنین حالتی مؤثر بوده است. از سویی نیز انتخاب وفادارانه خط شکسته نستعلیق برای مؤسسه روان‌شناسی می‌تواند نکته مبهم این طراحی قلمداد شود.
۷	در داورى این اثر می‌توان گفت، این نشانه با وجود این که برای یک فروشگاه اسباب‌بازی مناسب بوده است و برای مخاطبانش جذابیت بصری دارد؛ اما خوانایی لازم را برای کودک ندارد و به دلیل پیچیدگی در فرم‌ها، کودک فقط متوجه تصویر آن بوده و با خود شخصیت کلاغ ارتباط برقرار می‌کند. هرچند در واقع مخاطب اصلی والدین هستند که برای آن‌ها قابل خوانش است و جذابیت آن مربوط به کودکان خواهد بود. رنگ سیاه جذابیت ویژه‌ای برای کودکان ندارد؛ اما از نظر مفهومی با واژه کلاغ ارتباط مناسبی ایجاد می‌کند.
۸	در حالت کلی، این اثر گرافیکی نسبت به اهدافی که داشته، موفق بوده است. کنتراست تیرگی و روشنی در اثر موجب تأکید بیشتر در نشانه شده و با وجود این که خوانایی خود را از دست نداده است، دارای انسجام نیز است. استفاده مناسب از رنگ زرد زمینه برای مخاطب کودک و نوجوان و ایجاد جذابیت بصری برای این گروه سنی و نیز القای حس بازی و سرگرمی در نشانه پازل، نشان‌دهنده خلاقیت طراح است. این انتخاب هوشمندانه و تلفیق مناسب عناصر، سبب ماندگاری این محیط در ذهن مخاطب می‌شود و از همه مهم‌تر کودک و نوجوان به خوبی با این نشانه ارتباط برقرار می‌کنند.
۹	در این اثر کنتراست تیرگی و روشنی و استفاده از رنگ‌های محدود، موجب جذابیت اثر می‌شود. هم‌چنین استفاده از تکنیک مونوتایپ در اثر و تلفیق آن، این نشانه را متفاوت‌تر کرده و نمایان‌گر خلاقیت طراح است. انتخاب صحیح المان‌ها و تلفیق هوشمندانه آن، هماهنگی نوشتار و تصویر این اثر را جذاب‌تر کرده و هم‌چنین دقت در رعایت فواصل خطوط، هماهنگی فونت نشانه با خود اثر و نیز رعایت اصول طراحی، موجب زیبایی این نشانه شده است؛ بنابراین طراح با نهایت سادگی و زیبایی این اثر را خلق کرده و به اهداف مذکور، دست یافته است.

۱۰	همراهی میان نوع خط انتخابی در این نشانه که از شکسته نستعلیق گرفته، با محتوای این نشانه که برای نگارخانه هنری است، از نکته‌های اصلی در داوری این نشانه به شمار می‌رود. تکرنگ‌بودن این نشانه صراحت به خرج داده است، اما متناسب با فضای سفارشی می‌توانست نشانه را پویاتر کند. همراهی و تدریج دنباله‌های نوشتار که به شکل سر پرنده انجامیده، خود از نکته‌هایی است که تنش دوگانه تصویری را ایجاد نکرده است.
----	--

(منبع: نگارندگان)

۸- نتیجه‌گیری

با توجه به الگوی فلدمن که در این پژوهش بررسی شد، چهار مرحله برای نقد تجسمی تعریف شده است. مرحله نخست، توصیف اثر است که در آن ویژگی‌های بصری، هدف از طراحی و مقصد اثر، مخاطبان آن و همچنین اطلاعات اولیه‌ای از نشانه نوشتاری بیان شد. در مرحله دوم که تجزیه صورتی است، اطلاعات و ویژگی‌های بصری که در مرحله توصیف بدان اشاره شد، مورد تجزیه و بررسی قرار گرفتند؛ به گونه‌ای که عناصر و اجزای تشکیل‌دهنده اثر و چگونگی ترکیب آن‌ها با یکدیگر مورد توجه است. در مرحله سوم که تفسیر است، آثار با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده در دو مرحله پیش، مورد تفسیر و بررسی قرار گرفت و قدم نهایی که داوری اثر است با توجه به سه مرحله پیشین شکل گرفت و نتیجه‌ای است از بررسی و تحلیل‌های صورت‌گرفته در مراحل پیشین که درواقع در مرحله داوری، نقد تجسمی تکمیل شده است؛ به گونه‌ای که به‌صورت پلکانی تجزیه نشانه‌های نوشتاری قابل‌درک می‌شود و در مرحله نهایی نقد تجسمی به دست می‌آید.

تفسیر، درپی کاوش و درک عمیق‌تر لایه‌های پنهان اثر است که در این زمینه، ارتباط موجود میان اجزا و عناصر بصری تشکیل‌دهنده در اثر برای ایجاد یک کل منسجم مورد بررسی و توجه قرار می‌گیرد. اینکه اجزای بصری به چه صورت در ترکیب با یکدیگر به یک اثر واحد می‌انجامد، در وهله نخست اشاره‌ای به وظیفه عناصر بصری داشته و سپس خالق اثر را نشانه می‌گیرد. هنرمند در طراحی یک نشانه نوشتاری، نگاه ویژه‌ای به مخاطب و هدف طراحی نشانه دارد و با توجه به نیاز سفارش‌دهنده و جامعه هدف، اجزا و عناصر بصری را به کار می‌گیرد و درواقع چکیده‌ای از موارد مذکور را در کارآمدترین حالت آن به تصویر می‌کشد. همان‌گونه که پیش‌تر در مراحل نقد، آثار مورد بررسی قرار گرفتند، به‌نظر می‌رسد طراحی هر یک از نشانه‌ها حامل مفاهیمی است که برای درک بهتر آن و ایجاد ارتباطی مناسب با مخاطب به کار گرفته شده است. برای مثال، طراح در گزینش رنگ‌ها به تأثیرات روان‌شناختی هر رنگ بر گروه هدف آن نشانه تمرکز داشته و با استفاده از کارکردهای عناصر و اجزای تجسمی، سعی در ایجاد کلیتی منسجم و گویا دارد. از طرفی دیگر، طراحی نشانه‌ها ارتباط تنگاتنگی با بستر فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد و برای نمونه، ضرب‌المثل‌ها، کنایه‌ها و داستان‌هایی که به‌صورت سینه‌به‌سینه به نسل‌های بعد منتقل شده‌اند، در مواجهه هنرمند با سفارش (محصول) تأثیر بسزایی داشته و به گونه‌ای راهنمای او خواهند بود تا با استفاده از زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، نشانه‌ها را خلق کند. در بیانی بهتر، بستر فرهنگی، اجتماعی، خصوصیات روان‌شناختی و نیز چگونگی برقراری ارتباط مخاطب با اثر و مواجهه طراح با سفارش (محصول) را می‌توان در بطن هر نشانه نوشتاری جست‌وجو کرد.

1. Logotype

برابر فارسی لوگوتایپ را «نشانه‌نوشته»، «نام‌نوشته»، «نشانه کلمه‌ای» و حتی «خط‌نگاری» نیز نامیده‌اند.

2. Simple Random Sampling

3. Mimesis

4. Gillian Rose

5. Paul Rand

از لوگوهای مهم او، طراحی این نشان است (ABC.IBM.MORNONGSTAR).

6. Steven Heller

7. Veronique wein

8. Evamy

9. Brand

10. Noel Carroll

منابع

- امبروز، گرین؛ هریس، پل، (۱۳۹۰)، فرهنگ مصور طراحی گرافیک، ترجمه لادن رضایی، تهران: نظر.
- پهلوان، فهیمه، (۱۳۸۵)، درآمدي بر تحليل عناصر تصويري در آرم، تهران: دانشگاه هنر.
- چارثی، عبدالرضا، (۱۳۹۲)، خلاقیت در تایپوگرافی، اصفهان: انتشارات فرهنگسرای میردشتی.
- ژلیان، رز، (۱۳۹۴)، روش و روش‌شناسی تحلیل تصویر، ترجمه سید جمال‌الدین اکبرزاده جهرمی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات.
- سپهر، مسعود، (۱۳۹۳)، شرحی بر نشانه‌ها، تهران: هرمس.
- سیمون، راجر، (۱۳۸۴)، نقد در دانشنامه زیبایی‌شناسی، ترجمه گروه مترجمان، تهران: فرهنگستان هنر.
- فرید، امیر، (۱۴۰۱)، ایران در نشان، تبریز: جهاد دانشگاهی با همکاری دانشگاه هنر اسلامی تبریز.
- فلدمن، ادموندبورک، (۱۳۷۸)، تنوع تجارب تجسمی، ترجمه پرویز مرزبان، تهران: سروش.
- کارول، نوئل، (۱۳۹۴)، درآمدي معاصر بر فلسفه هنر، ترجمه پریسا صادقیه، تهران: نشر پیام امروز.
- کارول، نوئل، (۱۳۹۳)، درباره نقد، ترجمه صالح طباطبایی، تهران: نشر نی.
- کراورز، جیم، (۱۳۹۶)، جرقه‌های فکری در طراحی نشانه (لوگو)، ترجمه آرمینه آواک قهرمانی، تهران: میردشتی.
- کشمیرشکن، حمید، (۱۳۹۶)، درآمدي بر نظریه و اندیشه انتقادی در تاریخ هنر، تهران: نشر چشمه.
- نیوآرک، کوآنتین، (۱۳۹۴)، طراحی گرافیک چیست، ترجمه مرجان زاهدی، تهران: مشکی.
- ورنون هاید، ماینر، (۱۳۸۷)، تاریخ هنر، ترجمه مسعود قاسمیان، تهران: فرهنگستان هنر.
- هللر، استیون؛ وین، ورونیک، (۱۳۹۵)، ۱۰۰ طرح خلاق گرافیکی، ترجمه آرمینه آواک قهرمانی، تهران: میردشتی.